Motion

1981/82:688

Joakim Ollén

Ökat personvalsinslag

Finns det ett politikerförakt i Sverige? Att det finns ett missnöje med framför allt det resultat politikerna presterar i en tid av stora ekonomiska problem är troligt. Men att väljarna generellt skulle känna ett förakt gentemot sina valda företrädare är däremot knappast sannolikt. Det missnöje som verkligen finns får dock inte utan vidare avfärdas. De undersökningar som visar att förtroendet för politiker har minskat under senare år måste bedömas med stort allvar. Att försöka återskapa ett större förtroende är angeläget. Främst därför att det i en uttalad misstro mot de i demokratisk ordning valda politikerna ligger en sviktande tilltro till det demokratiska styrelseskicket.

Det är självklart att den förtroendekris som finns till stor del sammanhänger med de ekonomiska problem som Sverige, i likhet med flertalet andra västeuropeiska länder, genomlider. Det kan i och för sig ifrågasättas om det är rimligt att misstroendet skall rikta sig mot dagens politiska verksamhet. Kritiken har växt samtidigt som insikten om Sveriges ekonomiska problem faktiskt har ökat bland de aktiva politikerna medan begreppet "politikerförakt" var okänt på 1960- och början av 1970-talet när många beslut togs, som sedermera lett fram till den svåra situation vi befinner oss i.

Den ökade misstron mot politikerna hänger dock sannolikt inte enbart samman med de ekonomiska problemen. I vissa frågor på helt andra områden har politikerna intagit en hållning som uppenbarligen för många människor framstått som obegriplig. Det har exempelvis gällt en del av de s. k. förbudsfrågor där riksdagen förbjudit företeelser och reglerat människors beteenden på ett sätt som knappast varit ägnat att öka respekten för det politiska arbetet. I detta avseende finns förmodligen en generell skepsis gentemot politiker som det finns allt skäl att ta på allvar.

En viktig orsak till misstroendet mot politikerna är sannnolikt att väljarna uppfattar sina reella möjligheter att påverka valet av representanter till riksdag och kommuner som mycket begränsade. Att prioritera eller exkludera någon viss kandidat i det parti man vill stödja är i dag knappast möjligt. Den formella rätten att stryka en kandidat är, vilket flertalet väljare känner till och rättar sitt handlande efter, i realiteten utan värde. En åtgärd ägnad att minska misstron mot politiken vore att öka personvalsinslaget i samband med de allmänna valen till riksdag och kommunala församlingar.

Ett ökat personvalsinslag är i och för sig en naturlig utveckling av vårt demokratiska styrelseskick. Det är rimligt, alldeles bortsett från ett

eventuellt politikermisstroende, att medborgarnas valmöjlighet skall omfatta inte bara parti utan också person. Vem man vill se som sin företrädare i de politiska beslutsorganen kan vara lika betydelsefullt som att välja parti. I en situation där det uppenbarligen finns ett misstroende mot politikerna och där detta bl. a. torde sammanhänga just med de bristande möjligheterna att mera direkt påverka det personliga valet av representationen i olika politiska församlingar framstår åtgärder i riktning mot ökade personvalsinslag som än mer motiverade.

Den kritik som riktats mot det för några år sedan framlagda förslaget till ökat personvalsinslag måste mot denna bakgrund ha förlorat en del av sin betydelse. Trots det kan det hävdas att remisskritiken har gjort att just det förslaget inte längre kan anses gångbart. Om det finns en vilja från de olika politiska partierna att verkligen få till stånd ett ökat personvalsinslag borde det emellertid inte vara svårt att finna en annan lösning.

Grundlagskommittén lade våren 1981 fram ett betänkande rörande olika grundlagsfrågor. Med anledning av det har inom justitiedepartementet en beredning tillsatts som bl. a. skall behandla frågan om den gemensamma valdagen för riksdags- och kommunalval och mandatperiodens längd. I arbetet skall delta företrädare för de fem riksdagspartierna. Det förefaller lämpligt att i det sammanhanget också ta upp frågan om ett ökat personvalsinslag. Det grundläggande utredningsarbetet har gjorts och behöver knappast göras om. Vad som återstår är att finna en modell för ett ökat inslag av personval som kan godtas av de olika partierna. Detta borde vara möjligt att åstadkomma inom ramen för den nämnda beredningen.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att förslag till ökat personvalsinslag i allmänna val utarbetas i samband med den beredning av olika grundlagsfrågor som skall ske inom justitiedepartementet.

Stockholm den 21 januari 1982

JOAKIM OLLÉN (m)